

ДІЯЛЬНІСТЬ ОУН – УПА НА ПОДІЛЛІ В РОКИ ДРУГОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ

¹ Вінницький національний технічний університет

Анотація

Досліджено діяльність ОУН – УПА на теренах Поділля в роки Другої Світової війни

Ключові слова: ОУН, УПА, червоні партизани, українці, повстанці, фашисти.

Abstract

The activity of the OUN - UPA skirts in the territory during the Second World War

Keywords: OUN, UPA, red guerrillas, Ukrainian, rebels, Nazis.

Вступ

Сучасникам аналізувати діяльність ОУН – УПА важко. Адже протягом років точиться гостра дискусія про їхню боротьбу.

А саме питання «хто вони? Герої націоналісти чи зрайка терористів?». За часів СРСР питання «боротьби ОУН» замовчувалось або піддавалось гострій критиці. Лише сьогодні можна реально оцінити і зробити висновки.

Раніше через малу кількість інформації люди помилково вважали що діяльність ОУН – УПА притаманна лише Західній Україні. Але це не так. Вони вели свою підпільну роботу і на Поділлі і в Східній Україні. Хоча масовості і поширеності оунівці там не набули.

Результати дослідження

Українська Повстанська Армія була утворена у жовтні 1942 року. Її основним завданням була оборона українського населення від німецького, потім більшовицького поневолення. А тому в основу її ліг територіальний принцип. Головним Командиром УПА був генерал Роман Шухевич, йому були підпорядковані чотири групи: УПА – Північ, УПА – Захід, УПА – Південь, УПА – Схід.

На терені Вінницької області діяла група УПА – Південь. Вона була сформована влітку 1943 року під командуванням полковника «Батька» (Омеяна Грабця) на Уманщині. На початку 1944 року ця група складалася з 3-х Воєнних округів (ВО): ВО «Холодний яр», ВО «Вінниця», та ВО «Умань». До ВО «Вінниця», яким командував «Ясен», входили курені «Сторчана», «Мамая» та «Буревія».

Більшовицька пропаганда багато років паплюжила українських повстанців, називаючи їх «українсько-німецькими націоналістами», «прислужниками Гітлера» і т.п. Щоб спростувати ці звинувачення, варто звернутись до німецьких джерел. В період окупації у Вінниці виходила газета «Вінницькі вісті» під егідою німецької адміністрації і висловлювала її думку. 3-го червня 1943 року ця газета писала про борців за волю України: «і думаємо, що ці «отамани», які прибирають голосні опереткові псевдоніми, втягнені. у майстерну сітку жидівсько - більшовицьких провокацій. Тим

самим вони перебувають на службі у ворогів України. В своїх власних інтересах населення України категорично відкидає більшовизм і відпекується від так званих «національних» бандитських груп.»

Влітку – восени 1943 року УПА – Південь вирушила в рейд на захід через Гайсин, Жмеринку, Літин до Летичівщини. Про боротьбу українських повстанців в той час в Літинському районі розповідає учасник тих подій Микола Миколайович Шестопаль родом з с. Вонячен (нині Городище). Яюсь уночі хтось постукав до них у хату — це був «Батько». Він приніс з собою друкарську машинку, на якій почав друкувати листівки. А Микола Шестопаль, тоді 16-річний хлопець, розкидав і розклеював ці листівки у Літині. У них розповідалось про звірства фашистів, про те, як бідують українці, що виїхали в Німеччину. В цих листівках закликали юнаків і дівчат не їхати в Німеччину. «Батько» говорив з молоддю, пояснював їм, що і німці, і більшовики це вороги і з ними треба боротися, співав пісні: «Ми українські партизани, нащадки славних козаків, ми носим бомби і нагани і б'єм комуну й німчаків».

Поживши кілька днів, поки поранена рука зажила, «Батько» пішов на Летичів, а через деякий час Миколу Шестопаля схопили німці і кинули в літинську тюрму. Його там били, вимагаючи, щоб він сказав, де «Батько».

Одної ночі в тюремну камеру зайшли якісь люди і розбудили Миколу: «Вставай, ми українські повстанці, прийшли вас визволяти». Той злякався, подумав, що це провокація німців, але потім побачив «Батька» і зрозумів, що це «свої». Вони розкидали листівки, прихопили кілька гвинтівок і втекли. В Літині після цього вчинився страшенний гармидер, літали ракети, чулася безладна стрілянина німців і поліцаїв. Але семеро сміливих повстанців, які вчинили наліт на Літинську тюрму, були вже далеко¹.

Під час німецької окупації на терені Вінниччини були сутички між червоними партизанами і українськими повстанцями. Згідно архівних матеріалів більшовицькі партизани загону ім. Кірова під керівництвом С. Тарнавського роззброїли націоналістичну групу в с. Жорниці Іллінецького р-ну. А в постанові Літинського РКП(б)У говорилось, що «Украинско – немецкие националисты убили наших подпольщиков Главачука Феодосия и Ткачука Герасима — с. Новоселица — Залужная»².

3 жовтня 1943 року загін УПА опанує відділення німецької поліції в Літині і визволяє в'язнів, здобуває 300 одиниць вогнепальної зброї. Завдяки УПА все збіжжя залишилося в руках населення і люди почали трішки краще жити.

В кінці 1943 року, згідно звіту про бойову діяльність кавбригади ім. Леніна, «имели место случаи также столкновения партизан с украинскими националистами, которые, численностью до 600 чел., дислоцировались в селах и хуторах поблизу Чорного леса»³.

Весною 1944 року перед наступом Червоної Армії група УПА – Південь вирушила з Вінниччини й Кам'янець – Подільщини на Волинь. Під час цього переходу повстанці зазнали важких втрат у боях «заградительными отрядами» НКВС.

Для українських визвольних сил на Вінниччині почався новий етап — боротьба з більшовицькою окупацією. 7 квітня 1944 року, згідно донесення майора НКВС Бруевича, його

опергрупа вступила в бій з українськими повстанцями на території Хмільницького р-ну, було вбито 2-ох повстанців і одного взято в полон.

В довідці обласного управління НКВС від 4 травня повідомляється, що 11 і 24 квітня 1944 року в Чорному лісі з'явився озброєний загін «бандерівців» чисельністю 250-300чол. Він складався з 2-х з'єднань — першого під командуванням Гузиря, другого – під командуванням Довбуша. Петро Мірчук пише в своїй книзі « Українська Повстанська Армія. 1942-1952», що курінний командир Довбуш загинув на початку червня 1944 року на Кам'янець – Подільщині у великому бою з більшовиками.

У доповідній під грифом «сов. секретно» повідомлялося комісару внутрішніх справ УРСР, що 24 травня «чекистско – войсковой отряд» під командуванням майора Кальника вступив у бій з загоном повстанців у Вонятинському лісі. Одного повстанця більшовики вбили, а одного взяли в полон, захопили також воза, штабні документи та зброю. Полонений сказав на допиті, що на Вінниччину прийшло 5 загонів УПА загальною чисельністю до 500 чол. під проводом «Батька».

Далі в доповідні пояснювалося, що бандерівська група складалася з 2-х самостійних загонів. Одним з них чисельністю 300чол. командував «Богун – Тополенко», а другим, в якому знаходився і командир «Батько», - командували «Шуляк» та «Ігор».

Цей загін в Циганському лісі був розділений на 2 групи: одна з них чисельністю в 300 чол. рушила на Волинь, а інша — в 130 чол. пішла на схід у Вінницьку область, з нею був і командир «Батько».

5 червня, згідно 8 повідомленням про ліквідацію загону «Шуляка», дільничий уповноважений міліціонер Павлов виявив цей другий загін поблизу Широкої Греблі (Вінницький р-н). Отримавши його повідомлення, підрозділ 189-го батальйону внутрішніх військ НКВС вступив у бій і оточив загін «Шуляка». В цьому бою було вбито 71 повстанця, в т.ч. і командира «Шуляка», а іншим вдалося втекти у ліси. Енкаведисти втратили 3 чоловіка в т.ч. і Павлова.

А 11 червня 1944 року, за повідомленням НКВС, « з 10.00 до 17.00 розгромлено штаб «Батька» - «Богуна», командира генерального воєнного округу УПА по Вінницькій області, Кам'янець – Подільській області і Бердичівського округу в кількості до 30 чол. Під час бою вбито 14 повстанців, взято в полон 2-х чоловіків, в т.ч. вбитий «Батько» - «Богун». Захоплені трофеї: гвинтівки — 5, автоматів — 3, РК — 1, гранат — 8, патрони. Затримані особисті зв'язкові «Батька» - «Богуна» в с. Микулинці в кількості 3-х чоловік»⁴.

Одним із найголовніших завдань УПА було проведення агітаційної роботи серед населення, розповсюдження листівок із закликом підніматися на боротьбу проти фашистського і більшовицького поневолення.

На Вінниччині розповсюджувались книжечки «Слово бойцам и командирам Красной Армии», Універсал Української Головної Визвольної Ради від червня 1944 року, гумористичні листівки, «Український перець».

Висновки

Таким чином, діяльність ОУН - УПА на теренах Поділля , з одного боку, сприяла перемозі над фашизмом, з іншого — заклала підвалини майбутнього розпаду тоталітарної радянської комуністичної системи

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. https://uk.wikipedia.org/wiki/Боротьба_УПА_проти_німецьких_окупантів
2. www.reabit.org.ua/files/store/Vinn.2-59-848.pdf
3. oun-upa.national.org.ua/articles/malyhin.html
4. <https://uchil.net/?cm=84107>

Манжак Надія Олександрівна — студент групи 4Е-16Б, факультет електроенергетики, електромеханіки та електротехніки, Вінницький національний технічний університет, Вінниця, e-mail: ms.manzhak@mail.ru

Науковий керівник: **Кавка Віктор Васильович** — канд. істор. наук, доцент кафедри суспільно-політичних наук, Вінницький національний технічний університет, Вінниця

Manzhak Nadia A. - student of 4E-16B, Department of Electricity, Electromechanics and Electrical Engineering, Vinnytsia National Technical University, Vinnytsia, e-mail: ms.manzhak@mail.ru

Kavka Viktor V. — Cand. Sc. (History), Assistant Professor of Chair of Social and Political Sciences, Vinnytsia National Technical University, Vinnytsia, e-mail: tomash26@ukr.net